

Antikvarisk kontrollrapport

Restaurering och ändring av trädgården, byggnadsminnet Lägenheten Lugnet

Kåbo 5:1
Uppsala stad
Uppsala kommun
Uppsala län

Dnr Km 245/2009
Agnetha Pettersson 2009

Antikvarisk kontrollrapport

**Restaurering och ändring av trädgården,
byggnadsminnet Lägenheten Lugnet**

**Kåbo 5:1
Dag Hammarskjölds väg 13
Uppsala stad
Uppsala kommun
Uppsala län**

**Dnr Km 245/2009
Agnetha Pettersson 2009**

Omslagsfotografi:
Foto: Agnetha Pettersson, Upplandsmuseet, 2009

Rapport 2009:11

© Upplandsmuseet, 2009

Upplandsmuseet, S:t Eriks gränd 6, 753 10 Uppsala (14 punkter)
Telefon 018/16 91 00, telefax 018/69 25 09
www.upplandsmuseet.se
info@upplandsmuseet.se

Innehåll

Beslut om tillstånd till utförda åtgärder

Beställare

Projektledning och entreprenör

Byggmöten och slutbesiktning

Bakgrund till utförda åtgärder

Åtgärdsprogram

Vård- och underhållsplan

Historik

Byggnadsminne, skyddsföreskrifter

Trädgården före åtgärder

- Trädgård och växtmaterial
- Staket
- Grindar
- Parkeringsplats
- Trappa

Utförda åtgärder i trädgården

- Trädgård och växtmaterial
- Staket
- Grindar
- Grusade ytor
- Parkeringsplats
- Trappa
- Flaggstång
- Eldragning
- Övrigt

Referenser

- Tryckta källor
- Otryckta källor
- Arkiv

Administrativa uppgifter

Beslut om tillstånd till utförda åtgärder

Länsstyrelsen Uppsala län, Kulturmiljöenheten, utfärdade 2009-03-19 ett beslut om tillstånd till ändring av trädgården inom byggnadsminnet Lägenheten Lugnet (Lst Dnr 432-1726-09), efter ansökan från Akademiska Hus Uppsala AB daterad 2009-02-12. I beslutet anges att arbetena ska utföras under överinseende av antikvarisk kontrollant. Akademiska Hus har tillfrågat antikvarie Agnetha Pettersson, Upplandsmuseet, att fungera som sådan.

Beställare

Beställare av de utförda arbetena har varit Akademiska Hus Uppsala AB.

Projektledning och entreprenör

Beställaren Akademiska Hus Uppsala AB har representerats av projektledare Ove Andersson.

Konsulten A5 Arkitekter & Ingenjörer AB har representerats av bygglidare Nicklas Öhman.

Entreprenören Hallblom AB har representerats av platschef Axel Sandstedt och arbetsledare Joakim Gilljam.

Byggmöten och slutbesiktning

Arbetena påbörjades 2009-04-27 och avslutades under vecka 26.

Förberedande byggmöte hölls 2009-04-22, därefter har protokollförda byggmöten hållits 2009-04-29, 2009-05-13, 2009-05-27 och 2009-06-10 under ledning av Nicklas Öhman. I byggmötena har även brukarna/hyresgästerna deltagit, Bengt Nilsson för Uvengymnasiet och Ulla Eriksson, hyresgäst i Lilla Lugnet.

Protokollförd slutbesiktning hölls 2009-06-24 under ledning av besiktningsman Ralf Wiggenius, markhandläggare på Akademiska Hus Uppsala AB. Antikvarie Isa Lindqvist, länsstyrelsens kulturmiljöenhet, deltog som ansvarig för slutbesiktning från myndighetens sida. I slutbesiktningen deltog i övrigt Ove Andersson, Nicklas Öhman, Axel Sandstedt, Malin Sandstedt och Agnetha Pettersson.

Med hänsyn till anmärkningar i utlåtande efter slutbesiktning gjorde den antikvariske kontrollanten en förnyad besiktning 2009-07-02 efter kompletterande åtgärder.

Bakgrund till utförda åtgärder

Med anläggandet av den nya genomfartsgatan sydväst om Lugnet, mellan Norbyvägen och Artillerigatan, blir byggnadsminnet betydligt mer exponerat från väster och sydväst och hamnar mer i blickpunkten än tidigare, vilket har varit en av orsakerna till restaureringen av trädgården. I samband med konditionsbesiktningar hade konstaterats att flera av de befintliga träden var i behov av förnyring. Dessa föreslogs därför ersättas likt befintligt.

Bygghuset inom kvarteret Blåsenhus föranledde krav på nedläggning av nya anslutningar för spill- och dagvattenledningar sydost om Villa Lugnet och ned till den nya genomfartsgatan genom området. Med anledning av detta föreslogs nedtagning av en del träd i trädgårdens sydöstra del.

Åtgärdsprogram

Länsstyrelsens beslut anger att det av landskapsarkitekt Håkan Qvarnström, A 5 Arkitekter & Ingenjörer AB, upprättade åtgärdsprogrammet daterat 2009-02-09, skall följas. Målet med åtgärderna i trädgården har varit att i struktur och växtmaterial anknyta till det tidiga 1900-talets trädgårdsutformning. Kända uppgifter eller återgivningar rörande hur Lugnets trädgård såg ut i detalj vid denna tidpunkt saknas. Åtgärdsprogrammet föregicks av en inledande besiktning på plats 2008-02-08, i närvaro av Ove Andersson och Ralf Wigenius m fl från Akademiska Hus Uppsala AB, Håkan Qvarnström från A 5 Arkitekter & Ingenjörer AB samt Agnetha Pettersson från Upplandsmuseet.

En konditionsbesiktning hade dessförinnan gjorts av firma Svensk Trädvård AB. Håkan Qvarnström presenterade förfrågningsunderlaget för Agnetha Pettersson 2008-12-18, vilken i sin tur diskuterade förslaget för länsstyrelsens kulturmiljöenhet, och inhämtade synpunkter från myndigheten.

Vård- och underhållsplan

I samband med slutbesiktningen diskuterades behovet av upprättandet av en vård- och underhållsplan. Det föreslogs att Håkan Qvarnström upprättar skötselinstruktioner i enlighet med Akademiska Hus förvaltningsinstruktion.

Historik

Det större bostadshuset inom byggnadsminnet är troligen uppfört under första hälften av 1700-talet, i karolinsk stil. Bostadshuset hörde ursprungligen under landshövdingens residens. Möjligen utgjorde Lugnet landshövdingens sommarviste eller fungerade som bostad åt dennes kusk. 1922 övertog Fångvårdsstyrelsen Lugnet, och byggnaden kom att tjänstgöra som bostad åt fängelsedirektören. Idag hyrs Villa Lugnet ut till Uppsala kommun, som under namnet Uvengymnasiet bedriver utbildning inom individuella programmet. Det mindre bostadshuset Lilla Lugnet hyrs ut som bostad.

Byggnadsminne, skyddsföreskrifter

Villa Lugnet förklarades som statligt byggnadsminne 1935. Byggnadsminnet utökades med Lilla Lugnet 1993. I och med att Akademiska Hus AB övertog ägandet 1995 förklarades Lugnet som byggnadsminne enligt lagen om kulturminnen (1988:950, 3 kap 14 §). Det förutsätter att tillstånd måste sökas hos länsstyrelsen vid fall av ändringar inom byggnadsminnets skyddsområde.

I byggnadsminnets skyddsföreskrifter anges bl a att:

4. Det på situationsplanen med särskild linje avgränsade skyddsområdet får inte ytterligare bebyggas. Inom skyddsområdet får inte heller sådana åtgärder vidtas med mark och vegetation att miljöns utseende och karaktär förvanskas.

Länsstyrelsen fann att de i åtgärdsprogrammet föreslagna åtgärderna kunde accepteras då förändringarna inte utgör någon negativ påverkan på byggnadsminnets bevarande eller upplevelsen av detta. Genom en restaurering av trädgården till en utformning som till struktur och växtmaterial anknyter till 1900-talets början knyter denna bättre an till huvudbyggnadens nuvarande karaktär.

Trädgården före åtgärder

Trädgård och växtmaterial

Trädgården utgjordes av gräsmatta, grusad yta och en grusad gång avgränsad av kullerstenar, rabatter, högväxta björkar främst i trädgårdens västra och norra delar, tre höga granar i trädgårdens nordöstra del, syrenhäckar innanför staket, m m. De höga granarna mellan Villa Lugnet och Lilla Lugnet ansågs vara förvuxna och förenade med rasrisk. Dessa stod dessutom på plats lämplig för nedläggning av ledningar för dag- och spillvatten. Två björkar innanför grinden mot nordväst och björkar utanför staketet mot samma väderstreck var skadade av röta och hade dålig tillväxt.

Villa Lugnet med schaktningen för den nya genomfartsgatan i förgrunden, 2008

Staket

Staketet utgjordes av ett spjälstaket med spjälor med spetsig avslutning, målat med faluröd slamfärg. Staketet avgränsade inte hela skyddsområdet kring Villa Lugnet, utan var indraget i hörnet mot norr.

Inför åtgärder diskuterades utformningen av staketet. Då inga andra referenser fanns än befintligt staket ansågs det rimligt att befintligt eller liknande utformning bibehölls, liksom den faluröda färgen.

Grindar

Trädgården nåddes före åtgärder från två håll; genom grind i staketet på den nordvästra sidan samt genom en mindre grind i staketet på den nordöstra sidan. Spjälgrindarna flankerades av grindstolpar, allt vitmålat.

Grusad trädgårdsgång avgränsad med kullersten, 2008

Granar med Lilla Lugnet i bakgrunden, 2008

Gamla äppelträd och granar, 2008

Staket indraget innanför skyddsområdets avgränsning mot norr, 2008

Entrégrind mot nordväst, rötskadade björkar, 2008

Parkeringsplatser

Parkeringsplatser återfanns innanför staketet väster om Villa Lugnet. Parkeringsplatsernas bibehållande innanför staketet diskuterades, med hänsyn till planerade åtgärder för att skapa en attraktivare trädgård.

Trappa

Befintlig trappa vid entrén utgjordes av en sekundär gjuten trappa.

Utförda åtgärder i trädgården

Trädgård och växtmaterial

Med anledning av nedläggning av ledningar för spill- och dagvatten sydost om Villa Lugnet togs de tre höga och tätt placerade granarna mellan Villa Lugnet och Lilla Lugnet samt ett äppelträd i trädgårdens sydöstra del ned under år 2008, i enlighet med tillstånd i länsstyrelsens beslut daterat 2008-03-31. I samband med dessa arbeten togs med hänsyn till åldersskäl tre björkar ned i trädgårdens nordvästra del.

Av Håkan Qvarnströms planterings- och utrustningsplan framgår trädgårdens struktur, val av material, val av träd, buskar, klätterväxter, perenner, lökar. Bl a har rabatterna i anslutning till byggnaden ersatts med ett till bebyggelsemiljön mer passande växtmaterial, trädgårdsväxter som var vanliga i början av 1900-talet.

Mindre revideringar har gjorts. Bl a utgick en del av häcken innanför staket till följd av förekomsten av trädrötter.

2009-04-27 påbörjades arbetena med att träd togs ned. Nedtagna träd och buskar har omhändertagits och gått till flis. De nya träden planterades i mitten av maj.

Rabatterna avgränsas av kantstöd i stålplåt, med en fem cm hög kant ovan mark.

En jordrundel i gräsytan på byggnadens baksida har inte planterats, då den är planerad att planteras med sommarblommor av fastighetsägaren/brukaren.

Plantering av lökar utförs under oktober 2009.

Framtida skötsel av ytan med diverse buskar och rotuppslag närmast staketet i trädgårdens nordöstra del föreslogs att beställaren diskuterar med Qvarnström. Vegetationen utgörs av syren, alm, lönn, hägg och snöbär.

Staket

Staketet är utfört i gran, och har åtgärdats likt befintligt. Mer omfattande åtgärder har utförts än planerat, pga av det tidigare befintliga staketets bristfälliga kondition. Hela staketlängderna mot cykelvägen och den nya genomfartsgatan har ersatts. Staketets stolpar har givits en grövre dimension i det nya utförandet för att ge en bättre stabilitet, medan de nya spjalorna har utförts likt tidigare befintliga.

Staketet har flyttats ut i hörn mot norr, och har därmed givits en rak vinkel. Staketet löper därmed parallellt med gång- och cykelvägen och avgränsar nu hela skyddsområdet kring Villa Lugnet. De björkar som tidigare stod utanför staketet står därmed nu innanför staketet.

Staketet har målats två gånger med faluröd slamfärg, den ena strykningen före leverans, den andra på plats.

Äppelträd planterad som ersättning för ett nedtaget, 2009

Rabatt med bl a parksyren, stäppsalmia, krollilja, 2009

Nysådd gräsmatta med rundel planerad för sommarblommor, 2009

Trädgårdsgång avgränsad av kullersten och belagd med stensmjöl

Staket mot gång- och cykelväg i nordväst, med nyplanterade björkar innanför, 2009

Grindar

Två nya spjälgrindar har tillverkats, med de tidigare befintliga som förebild. Trädgårdens nås efter utförda åtgärder genom en körgrind respektive en gånggrind i staketet mot den nya genomfartsgatan, samt genom tidigare befintlig gånggrind i staketet på den nordöstra sidan. Grindarna öppnas utåt. Den tidigare befintliga anslutningen från Dag Hammarskjölds väg kommer fortsättningsvis att endast tjänstgöra som gång- och cykelväg, och därmed blir den nya anslutningen till Villa Lugnet via genomfartsgatan. Körgrinden är inte försedd med grind, medan gånggrindarna är försedda med spjälgrindar. Grindarna mot den nya genomfartsgatan flankeras av och är monterade på grindstolpar i råhuggen Bjärlövsgranit, levererad av Bohus Gatsten och Kantsten AB. Den sedan tidigare befintliga grinden flankeras av stolpar i tryckimpregnerat virke. Grindarna målas vita av beställaren. De tryckimpregnerade grindstolparna målas våren 2010.

Grusade ytor

De grusade ytorna har belagts med stensmjöl. Den föreskrivna rödaktiga i fina fraktioner från Rossla fanns inte att tillgå, utan har ersatts av stensmjöl med kulör likt denna.

Parkeringsplatser

Med hänsyn till tillgänglighetsnormerna bibehölls parkeringsytan, dock begränsad till handikapplatser. Tillgång till ytterligare parkeringar finns inom närområdet. En avvikelse från åtgärdsprogrammet är att endast två parkeringsplatser har anlagts, i enlighet med länsstyrelsens beslut.

Gånggrind mot den nya genomfartsgatan, 2009

Gånggrind i staketet mot nordost, 2009

Trappa

Den gjutna trappan har bilats bort och ersatts av en tresidig trappa med vilplan i Bjärlövgranit, levererad av Bohus Gatsten och Kantsten AB.

Då trappan bilades bort konstaterades att tröskeln, klossning av tröskel, anslutande virke samt dörrfodrets nedre del var rötskadade. En skyddande plåt mellan tröskel och trappa saknades.

GeoStatik, Torbjörn Eriksson, upprättade ett åtgärdsförslag, samt föreslog en provtagning av rötskadat virke med åtföljande laboratorieanalys. Tröskel och klossning ersattes likt befintligt. Åtgärderna utfördes av Aros Snickeri AB. På tröskeln frästes spår för infällning av plåtbeslag vilket monterades på framkant av tröskeln. Före montage av plåtbeslag fästes en avtäckning med Elastolit ® YEP 3500, polyesterfilt belagd med SBS-modifierad asfalt.

Tidigare befintliga lister på fasadpanelen demonterades på ömse sidor om trappan, ersattes och ströks med faluröd slamfärg.

Tidigare befintlig puts på sockeln i anslutning till trappan togs bort och en omputsning utfördes.

Trappan är inte tillgänglighetsanpassad, utan kompletteras med lös ramp då behov uppkommer.

Rötskador i tröskel, klossning till tröskel, dörrfoder och dörrbladets nedre del, 2009

Putsad sockel före åtgärder, 2009

Putsad sockel efter åtgärder, 2009

Ny trappa i Bjärlövgranit, 2009

Ny trappa i Bjärlövgranit, 2009

Flaggstång

Den nya flaggstången, med invändig linföring och vev, placerades ca två meter längre mot norr i förhållande till föreslagen placering. Detta med hänsyn till underliggande dag- och spillvattenledningar vid föreslagen plats.

Eldragningar

Inkommande el till motorvärmare dras över byggnadens vind och flyttas till gaveln. Därmed undviks schaktning.

Övrigt

På Villa Lugnets nordöstra långsida går gräsmattan fram till byggnadens grundmur. Eventuella framtida åtgärder med ersättande av gräs med grus, singelspalt, närmast grunden diskuterades. Detta utgör en skötsel fråga som tills vidare avvaktas.

En lämpligare och till byggnaden anpassad armatur över entrén diskuterades. Frågan hänsköts till möte mellan Akademiska Hus AB och hyresgästen.

Referenser

Tryckta källor

Länsstyrelsen i Uppsala län, *Kulturmiljöer i Uppsala län. byggnadsminnen*, Länsstyrelsens meddelandeserie 1999:13 (Tierp 1999)

Otryckta källor

Besiktningar och mötesprotokoll

Länsstyrelsen Uppsala län, Kulturmiljöenheten. Tillsyn över byggnadsminnet Lugnet, Kåbo 1:5, 2007-05-03

Upplandsmuseet, Besiktning av planerade åtgärder inom skyddsområde/trädgård, byggnadsminnet Villa Lugnet, Kåbo 5:1, 2008-02-11

Protokoll fört vid byggmöte nr 1, 2009-04-29

Protokoll fört vid byggmöte nr 2, 2009-05-13

Protokoll fört vid byggmöte nr 3, 2009-05-27

Protokoll fört vid byggmöte nr 4, 2009-06-10

Utlåtande över slutbesiktning 2009-06-24

Arbetshandlingar

Villa Lugnet, kv Blåsenhus, Förfrågningsunderlag, daterat 2008-12, Håkan Qvarnström, A5 Arkitekter & Ingenjörer AB

Villa Lugnet, kv Blåsenhus, Förfrågningsunderlag, daterat 2009-02-02, Håkan Qvarnström, A5 Arkitekter & Ingenjörer AB

Villa Lugnet, kv Blåsenhus, Arbetshandling daterad 2009-02-09, Håkan Qvarnström, A5 Arkitekter & Ingenjörer AB

PM avseende byte av rötskadad tröskel, 2009-05-19, upprättat av GeoStatik ErikssonWallin AB, Torbjörn Eriksson

Arkiv

Upplandsmuseets topografiska arkiv och fotoarkiv

Administrativa uppgifter

Plats:	Lägenhet Lugnet, Kåbo 1:5, Uppsala stad, Uppsala kommun
Typ av kontroll:	Antikvarisk kontroll
Orsak till kontroll:	Restaurering och ändring av trädgården
Antikvarisk personal:	Agnetha Pettersson, Upplandsmuseet
Rapportansvarig:	Agnetha Pettersson
Fotograf:	Agnetha Pettersson
Upplandsmuseets Dnr:	Km 245/2009
Beställare:	Länsstyrelsen Uppsala län, Kulturmiljöenheten
Beställarens Dnr:	432-1726-09